

Piotr Wiatrowski

Katedra Prawa

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

Odmowa podjęcia uchwały przez Sąd Najwyższy i jej prawne uwarunkowanie

Streszczenie

Uchwały Sądu Najwyższego podejmowane w odpowiedzi na konkretne i abstrakcyjne pytania prawne są podstawowym instrumentem służącym zachowaniu jednolitości orzecznictwa. W artykule omówiono prawne uwarunkowania oraz przyczyny odmowy podjęcia uchwały przez Sąd Najwyższy w odpowiedzi na przedstawione mu pytanie prawne oraz podano konkretne przypadki takich rozstrzygnięć na podstawie praktyk Sądu Najwyższego.

Słowa kluczowe: wykładnia prawa, uchwały Sądu Najwyższego, pytania prawne, Sąd Najwyższy.

1. Wprowadzenie

Sąd Najwyższy, sprawując zgodnie z art. 183 ust. 1 Konstytucji nadzór nad działalnością sądów powszechnych oraz wojskowych w zakresie orzekania, ma za zadanie dbać o jednolitość wykładni przepisów prawa stosowanych przez te sądy. Podstawowym instrumentem służącym zachowaniu jednolitości orzecznictwa są uchwały Sądu Najwyższego podejmowane w odpowiedzi na konkretne i abstrakcyjne pytania prawne. Zarówno w orzecznictwie, jak i w piśmiennictwie utrwalił się pogląd, że tzw. pytanie prawne do Sądu Najwyższego przedstawiane w trybie określonym w art. 441 § 1 k.p.k. musi stanowić zagadnienie prawne,

które wyłoniło się przy rozpoznawaniu środka odwoławczego i dotyczyło ważnej kwestii interpretacyjnej związanej z przepisem poddawanym w orzecznictwie niejednolitej wykładni albo sytuacji, gdy przepis prawa jest niejasny lub sformułowany w sposób wadliwy bądź umożliwiający różną interpretację¹. W przeciwnym wypadku Sąd Najwyższy może odmówić podjęcia uchwały. Należy jednak zauważyć, że odmowa udzielenia odpowiedzi na pytanie jest w zasadzie inną formą wyjaśnienia wątpliwości sądu niższego, gdyż w uzasadnieniu odmowy Sąd Najwyższy wyjaśnia, powołując się na doktrynę i orzecznictwo, dlaczego określone zagadnienie nie budzi wątpliwości. W praktyce interpretacyjnej Sądu Najwyższego spotykamy się z wieloma różnymi sytuacjami, w których odmawia on udzielenia odpowiedzi. Przypadek odmowy podjęcia uchwały w sytuacji jasności przepisu stanowiącego przyczynę wystąpienia z pytaniem prawnym został rozstrzygnięty postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 29 stycznia 2002 r.:

Sformułowane przy rozpoznawaniu środka odwoławczego zagadnienie – wbrew przekonaniu Sądu Okręgowego – nie nasuwa trudności interpretacyjnych, uzasadniających wystąpienie w trybie określonym w art. 441 §1 k.p.k. i podjęcie uchwały przez Sąd Najwyższy. Przepis art. 198 k.k., a w szczególności zawarty w nim zwrot „wynikający z upośledzenia umysłowego lub choroby psychicznej brak zdolności [...] do rozpoznania znaczenia czynu lub pokierowania postępowaniem” nie wymaga bowiem zasadniczej wykładni ustawy w rozumieniu art. 441 § 1 k.p.k., gdyż wykładnia przepisu art. 198 k.k., w tym także przytoczonego sformułowania, nie nasuwa wątpliwości interpretacyjnych. Nie można podzielić przekonania sądu odwoławczego, że możliwa jest w praktyce rozbieżna interpretacja omawianego zwrotu, a zwłaszcza uznanie, że użyty w art. 198 k.k. zwrot „brak zdolności” oznacza także „w znacznym stopniu ograniczoną zdolność” i przepis ten obejmuje kryminalizacją również wykorzystanie stanu ograniczonej poczytalności osoby pokrzywdzonej².

Podobnie, odpowiadając na pytanie, czy użyte w art. 67 § 3 k.k. sformułowanie „może” odnosi się także do zakazu prowadzenia pojazdów wymienionego w art. 39 pkt 3 k.k., Sąd Najwyższy postanowił odmówić podjęcia uchwały, motywując to analogiczną okolicznością. Sąd Najwyższy uznał mianowicie, że:

Proste odczytanie tego przepisu, bez konieczności przeprowadzania jakichkolwiek zabiegów interpretacyjnych, prowadzi do stwierdzenia fakultatywności środka karnego – zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych wobec sprawcy, w stosunku do którego warunkowo umorzono postępowanie. Przepis art. 67 § 3 *in fine* k.k. jest bowiem w zakresie orzekania tego środka karnego przepisem szczególnym w sto-

¹ Postanowienie SN z dnia 7 czerwca 2002 r., I KZP 17/02, OSNKW 2002, nr 7–8, poz. 62. Por. też Postanowienie SN z dnia 19 kwietnia 2000 r., I KZKP 6/00, niepubl.; Uchwała SN z dnia 25 kwietnia 1996 r., I KZP 6/96 OSNKW 1996, nr 5–6, poz. 24; Uchwała SN z dnia 16 listopada 2000 r. I KZP 35/00, OSNKW 2000, nr 11–12, poz. 92.

² Postanowienie SN z dnia 29 stycznia 2002 r., I KZP 30/01, OSNKW 2002, nr 3–4, poz. 16.

sunku do art. 42 § 2 k.k. i wyłącza stosowanie tego ostatniego w zakresie przez siebie objętym, a więc przy warunkowym umorzeniu postępowania³.

Podobny przypadek miał miejsce w związku z pytaniem, czy wobec sprawcy czynu z art. 178a § 2 k.k. ma zastosowanie przepis art. 42 § 2 k.k. Wówczas w postanowieniu z dnia 21 listopada 2001 r. Sąd Najwyższy orzekł, iż:

W konsekwencji stwierdzić należy, że: w razie skazania za przestępstwo określone w art. 178a § 2 k.k. sąd zobowiązany jest orzec wobec sprawcy – na podstawie art. 42 § 2 k.k. – zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych lub pojazdów mechanicznych określonego rodzaju. Tak jednoznaczne sformułowanie omawianych przepisów wyklucza korygowanie ich treści za pomocą innych metod wykładni, w tym celowościowej czy systemowej. Taki zabieg w istocie prowadziłyby do uchylania w drodze interpretacji mocy obowiązującej prawa stanowionego⁴.

2. Wymagania stawiane pytaniom prawnym

Dla ustosunkowania się przez Sąd Najwyższy merytorycznie do pytania prawnego konieczne jest także, aby sposób rozstrzygnięcia w sprawie, w której wystąpiono z takim pytaniem, zależał od treści udzielonej odpowiedzi⁵. Ten ostatni wymóg ilustruje fragment uchwały Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2001 r., w której stwierdzono, że:

Mając na względzie dyspozycję art. 441 § 1 k.p.k., która wiąże zakres zagadnień prawnych wymagających zasadniczej wykładni ustawy z rozpoznawaniem środka odwoławczego, brak było podstaw do udzielenia odpowiedzi na drugie z pytań sformułowanych przez Sąd Apelacyjny we Wrocławiu. Zagadnienie przedstawione w tym pytaniu nie jest w ogóle przedmiotem rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie, instytucja zaś przewidziana w art. 441 §1 k.p.k. nie służy do wyjaśniania rozbieżności wynikających z istnienia różnych klasyfikacji w literaturze kryminalistycznej. Natomiast kwestia, czy pojęcie „środki obezwładniające” w rozumieniu art. 280 § 2 k.k. obejmuje jedynie narzędzia i urządzenia fabrycznie skonstruowane w tym celu, czy też odnosi się także do środków sporządzonych doraźnie przez sprawcę przestępstwa, nie należy do istoty tej sprawy⁶.

Uchwałę z dnia 30 września 2003 r.⁷ Sąd Najwyższy podjął w odpowiedzi na pytanie prawne Sądu Okręgowego w K., który wątpliwości poruszonych w pytaniu

³ Postanowienie SN z dnia 29 stycznia 2002 r., I KZP 33/01, OSNKW 2002, nr 3–4, poz. 15.

⁴ Postanowienie SN z dnia 21 listopada 2001 r., I KZP 27/01, OSNKW 2002, nr 1–2, poz. 5.

⁵ Uchwała SN z dnia 19 lutego 2003 r., I KZP 49/02, OSNKW 2003, nr 3–4, poz. 24.

⁶ Uchwała SN z dnia 29 stycznia 2001 r., I KZP 45/00, OSNKW 2001, nr 3–4, poz. 17.

⁷ Uchwała SN z dnia 30 września 2003 r., I KZP 19/03, OSNKW 2003, nr 9–10, poz. 78.

w ogóle by nie rozpatrywał w toku postępowania odwoławczego, gdyż prokurator, wnosząc apelację na niekorzyść oskarżonego, zarzucał wyrokowi sądu pierwszej instancji obrazę prawa materialnego przez przyjęcie, że wina i społeczna szkodliwość czynu zarzuconego oskarżonemu nie były znaczne, a nie widział uchybienia w tym, co stało się następnie przedmiotem wspomnianej uchwały Sądu Najwyższego – mianowicie, że z oskarżonym pojednała się osoba najbliższa dla pokrzywdzonego. W związku z powyższym należy zwrócić uwagę na fakt, że sformułowanie „przy rozpoznaniu środka odwoławczego” powinno się rozumieć w ten sposób, że chodzi o rozpoznanie środka odwoławczego w granicach jego wniesienia, chyba że ustawa wyjątkowo przewiduje orzekanie poza granicami środka odwoławczego (art. 435 k.p.k., art. 439 § 1 k.p.k., art. 440 k.p.k.) [Iwaniec 2005, s. 129]. W szczególności niedopuszczalne jest wyjaśnianie w trybie art. 441 § 1 k.p.k. zagadnień, których rozstrzygnięcie mogłoby mieć znaczenie jedynie w wypadku przyjęcia założenia, że w wyniku orzeczenia sądu odwoławczego dojdzie do naruszenia zakazu *reformationis in peius*⁸. W postanowieniu z dnia 23 września 2008 r. Sąd Najwyższy odmówił podjęcia uchwały, gdyż z uwagi na kierunek zaskarżenia wyroku sądu pierwszej instancji zastosowanie jednej z kwalifikacji prawnych, o które pytał Sąd Okręgowy, byłoby niedopuszczalne i wobec powyższego bez znaczenia dla rozpoznania sprawy pozostawało pytanie Sądu Okręgowego skierowane na podstawie art. 441 § 1 k.p.k., czy osoba powołana w postępowaniu sądowym do wydania opinii jako biegły może z uwagi na treść sporządzonej opinii być podmiotem odpowiedzialności karnej z przepisu art. 271 § 1 k.k., czy też wyłącznie z przepisu art. 233 § 4 k.k.⁹

3. Inne przypadki odmowy podjęcia uchwały

Zagadnienie prawne przedstawione Sądowi Najwyższemu do rozpoznania musi mieć związek z konkretną sprawą, a nie charakter czysto teoretyczny¹⁰. Sąd odwoławczy nie jest zatem uprawniony do kierowania pytań o charakterze hipotetycznym, choćby nawet przedstawiane wątpliwości prawne były zasadne i dotyczyły istotnych problemów wykładni prawa¹¹. Z tego względu Sąd Najwyższy odmówił uchwały, gdy Sąd Okręgowy, formułując zagadnienie, skoncentrował się na kwestii przedmiotu ochrony, tj.: „Czy głównym przedmiotem ochrony prze-

⁸ Por. Postanowienie składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 28 września 2006 r., I KZP 20/06, OSNKW 2006, nr 10, poz. 89.

⁹ Postanowienie SN z dnia 23 września 2008 r., I KZP 18/08, OSNKW 2008, nr 10, poz. 79.

¹⁰ Postanowienie SN z dnia 14 stycznia 1977 r., III CZP 63/76, OSNCP 1977, nr 8, poz. 124.

¹¹ Postanowienie SN z dnia 30 czerwca 2008 r., I KZP 9/08, OSNKW 2008, nr 8, poz. 59.

pisu art. 252 § 1 k.k. jest prawidłowe, niezagrożone niedozwolonym przymusem funkcjonowanie organów państwowych, samorządowych, instytucji, organizacji oraz osób prawnych w zakresie wypełniania ich zadań, a ubocznym jest życie, zdrowie i wolność jednostki, czy też przedmiotem ochrony wymienionego przepisu może być także swoboda każdej osoby fizycznej w dysponowaniu mieniem lub w prowadzeniu działalności gospodarczej?”. Tak sformułowane pytanie nie miało – zdaniem Sądu Najwyższego – znaczenia dla podjęcia właściwej decyzji co do kwalifikacji prawnej czynów stanowiących przedmiot postępowania, gdyż istotne jest, czy działanie sprawcy odpowiada znamionom przestępstwa określonego w art. 252 § 1 k.k., a więc czy polega na „braniu” lub „przetrzymywaniu” zakładnika i to właśnie w celu zmuszenia podmiotów wskazanych w treści art. 252 § 1 k.k. do określonego tam zachowania¹².

Innym razem Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że podjęcie uchwały jest tym bardziej uzasadnione, że kwestia przedstawiona w zagadnieniu prawnym nie była dotąd przedmiotem jego wypowiedzi i rozważań w piśmiennictwie prawa karnego¹³. Przedmiotem zagadnienia prawnego nie może być natomiast określony sposób rozstrzygnięcia sprawy, zastosowania przepisów, w tym potwierdzenia albo zaprzeczenia słuszności określonego poglądu interpretacyjnego prezentowanego przez sąd odwoławczy, jak również kwestia ustaleń faktycznych [Stefański 2001, s. 254–261, 352–371]¹⁴. Wątpliwości prawne będące podstawą powzięcia uchwały przez Sąd Najwyższy nie mogą bowiem obejmować elementu faktycznego sprawy¹⁵. W uchwale z dnia 26 września 2002 r. Sąd Najwyższy stwierdził, że jest uprawniony do dokonywania zasadniczej wykładni ustawy, co odnosić należy do ogólnej interpretacji treści norm prawnych będących przedmiotem wątpliwości lub rozbieżności interpretacyjnych, nie zaś do sposobu konkretyzacji dyspozycji danej normy do stanu faktycznego, tj. subsumpcji ustalonego stanu faktycznego pod konkretny przepis ustawy i rozstrzygania o słuszności kwalifikacji prawnej. Wyartykułowane przez sąd odwoławczy zagadnienie nie może stanowić pytania, jak postąpić w konkretnej sytuacji procesowej, gdyż takie rozstrzygnięcie należy do wyłącznej kompetencji orzekającego sądu z uwagi na zasadę jego samodzielności jurysdykcyjnej. Sąd Najwyższy nie może zastępować sądu *meriti* w samodzielnym stosowaniu normy prawnej w konkretnej sprawie¹⁶. Instytucja pytań prawnych nie może więc, z wypaczeniem swojego ustawowego charakteru, przekształcić się

¹² Postanowienie SN z dnia 28 marca 2002 r., I KZP 3/02, OSNKW 2002, nr 5–6, poz. 41.

¹³ Uchwała SN z dnia 15 grudnia 2005 r., I KZP 45/05, OSNKW 2006, nr 1, poz. 4.

¹⁴ Postanowienie SN z dnia 29 listopada 2006 r., I KZP 26/06, OSNKW 2006, nr 12, poz. 109.

¹⁵ Uchwała SN z dnia 18 listopada 1967 r., III CZP 59/67, OSNCP 1968, nr 7, poz. 117; Postanowienie SN z dnia 16 stycznia 1997 r., I KZP 33/97, WPP 1998, nr 3–4, s. 151.

¹⁶ Uchwała SN z dnia 26 września 2002 r., I KZP 28/02, OSNKW 2002, nr 11–12, poz. 99.

w swoiste poradnictwo prawne. Fakt, że sąd odwoławczy nie jest pewny tego, czy prawidłowo interpretuje stan prawny, i waha się, jaką normę prawną zastosować, nie stanowi dostatecznej przesłanki do zwrócenia się do Sądu Najwyższego z pytaniem prawnym¹⁷. Sąd Najwyższy krytycznie odniósł się do podjętej przez sąd odwoławczy próby wyręczenia się instytucją pytania prawnego przy dokonywaniu konkretnej kwalifikacji prawnej, a właściwie do żądania odpowiedzi w kwestii prawidłowości zastosowania przepisów do sytuacji faktycznej zaistniałej w danej sprawie, argumentując w postanowieniu z dnia 29 września 2004 r.:

Określony w § 1 art. 441 k.p.k. wymóg dokonania „zasadniczej” wykładni ustawy, sprowadzający się do możliwości rozstrzygnięcia jedynie kwestii ogólnych, związanych z interpretacją przepisu lub jego części, wyklucza zatem możliwość udzielenia odpowiedzi na wprost zadane pytanie, czy wskazany konkretnie, będący przedmiotem rozpoznania sprawy czyn stanowi, czy też nie stanowi czynu zabronionego. [...] Takie jednak właśnie pytanie zadał w niniejszej sprawie sąd odwoławczy. Sąd ten nie zwrócił się bowiem o wykładnię przepisu art. 121 § 2 k.w., a zwłaszcza zawartego w nim wyrażenia „inne podobne świadczenie”, lecz o udzielenie odpowiedzi, czy będące przedmiotem sprawy działanie stanowi wskazane wykroczenie. Co więcej, z treści uzasadnienia postawionego pytania wynika, iż Sąd Okręgowy w zasadzie nie ma wątpliwości ani co do stanowiska negującego możliwość potraktowania usługi świadczonej przez operatora sieci kablowej jako „innego podobnego świadczenia” w rozumieniu art. 121 § 2 k.w., ani, w szczególności, co do interpretacji przytaczanego przepisu; oczekuje jedynie potwierdzenia (bądź ewentualnie zaprzeczenia) trafności swego rozumowania¹⁸.

Podobnie w postanowieniu z dnia 29 maja 2003 r. Sąd Najwyższy odmówił podjęcia uchwały, gdyż sąd odwoławczy nie zwrócił się o wykładnię ustawy, a zwłaszcza użytego m.in. w art. 223 k.k. sformułowania „przedmiot podobnie niebezpieczny”, lecz o zastosowanie tej ustawy przez Sąd Najwyższy poprzez zaliczenie konkretnej rzeczy do kategorii przedmiotów niebezpiecznych lub zaniegowanie jej przynależności do tej kategorii¹⁹.

W postanowieniu z dnia 26 lutego 2004 r. Sąd Najwyższy podkreśla samodzielność jurysdykcyjną sądów:

Odpowiadając na pytanie prawne, Sąd Najwyższy nie może jednak wyręczać w podejmowaniu decyzji sądu odwoławczego właściwego do rozpoznania sprawy. [...] Roz-

¹⁷ Postanowienie SN z dnia 26 lutego 2004 r., I KZP 36/03, OSNKW 2004, nr 3, poz. 33.

¹⁸ Postanowienie SN z dnia 29 września 2004 r., I KZP 21/04, OSNKW 2004, nr 9, poz. 90. Podobnie rozstrzygnął SN w postanowieniu z dnia 27 października 2005 r., gdyż nie o wykładnię przepisów chodziło Sądowi Okręgowemu, a o udzielenie odpowiedzi w kwestii prawidłowości zastosowania przepisów do sytuacji faktycznej zaistniałej w sprawie – zob. Postanowienie SN z dnia 27 października 2005 r., I KZP 35/05, OSNKW 2005, nr 11, poz. 108. Por. też Postanowienie SN z dnia 25 marca 2003 r., I KZP 5/03, OSN Prok. i Pr. 2003, nr 9, poz. 9.

¹⁹ Postanowienie SN z dnia 29 maja 2003 r., I KZP 13/03, OSNKW 2003, nr 7–8, poz. 69

strzyganie zagadnień prawnych przez Sąd Najwyższy jest odstępstwem od zasady samodzielności jurysdykcyjnej sądu rozpoznającego sprawę i może być realizowane tylko z zachowaniem warunków ustawowych. W przedmiotowej sprawie Sąd formułujący pytanie, mimo obszerności jego uzasadnienia, nie zadał sobie trudu wykazania, że zagadnienie prawne wymaga zasadniczej wykładni ustawy, ani też nie podjął próby własnej interpretacji stanu prawnego, którego wyjaśnienia się domagał. W tym stanie rzeczy należało odmówić odpowiedzi na pytanie prawne²⁰.

Powodem wystąpienia z pytaniem prawnym nie może być jedynie sytuacja, w której sąd – mimo posiadania własnego poglądu w będącej przedmiotem pytania prawnego kwestii – nie chce samodzielnie podjąć decyzji w sytuacji faktycznej zaistniałej w sprawie, a zmierza jedynie do uzyskania akceptacji Sądu Najwyższego dla swojego stanowiska. Do takiego właśnie przypadku odnosi się postanowienie z dnia 23 września 2008 r. odmawiające podjęcia uchwały, w którego uzasadnieniu Sąd Najwyższy stwierdził:

Lektura uzasadnienia pytania prawnego prowadzi do wniosku, że Sąd Rejonowy w W. nie powziął wątpliwości co do zakresu definicji „pokrzywdzonego”, jak również sposobu reprezentacji pokrzywdzonego, a jego wątpliwości sprowadzają się jedynie do słuszności regulacji prawnych normujących podział kompetencji organów gminy, w przypadku gdy postępowanie karne dotyczy osoby sprawującej funkcję burmistrza, zaś pokrzywdzoną przestępstwem burmistrza jest gmina. Sąd ten dostrzega, że sytuacja, w której wyłączną legitymację do składania środków odwoławczych ma organ wykonawczy gminy, jakim jest burmistrz, znacznie osłabia kompetencje kontrolne rady gminy, zaś w analizowanej sprawie skutkuje niemożnością zaskarżenia postanowienia o umorzeniu śledztwa, co budzi wątpliwości natury systemowej. Nie dostrzega natomiast niestety, że działalność Sądu Najwyższego polegająca na udzieleniu odpowiedzi na pytania prawne jest jedynie działalnością wykładniczą, a nie prawotwórczą²¹.

Sądy odwoławcze często przytaczają dla zobrazowania skali rozbieżności możliwych stanowisk interpretacyjnych różnorodne stanowiska doktryny. Przykładowo w kwestii charakteru prawnego przestępstwa określonego w art. 306 k.k., który stał się przedmiotem uchwały Sądu Najwyższego z dnia 26 września 2002 r., w doktrynie prezentowany jest zarówno pogląd, że jest to przestępstwo powszechne [Górniok 1997, s. 88; Oczkowski 1999, s. 21; Zakrzewski 1997, s. 9; Siwek 2000, s. 235; Zoll 1999, s. 485], jak i pogląd, że jego sprawcą może być jedynie uczestnik obrotu gospodarczego [Gardocki 2002, s. 318; Skorupka 1999, s. 32–57; 2001, s. 490]²². Sąd odwoławczy powinien jednak zawsze podejmować próbę samodzielnego wyjaśnienia nasuwających się wątpliwości i dopiero wówczas, gdy nie jest w stanie ich sam rozwiązać, przedstawić sprawę Sądowi

²⁰ Postanowienie SN z dnia 26 lutego 2004 r., I KZP 36/03, OSNKW 2004, nr 3, poz. 33.

²¹ Postanowienie SN z dnia 23 września 2008 r., I KZP 16/08, OSNKW 2008, nr 10, poz. 78.

²² Uchwała SN z dnia 26 września 2002 r., I KZP 25/02, OSNKW 2002, nr 11–12, poz. 94.

Najwyższemu [Stefański 2001, s. 290]. Nawet gdy sąd odwoławczy dostrzega wszystkie możliwe kierunki interpretacyjne, a jeden z nich uważa za najtrafniejszy, nie zachodzi przeszkoda do wystąpienia z pytaniem prawnym w trybie art. 441 § 1 k.p.k., gdyż samo optowanie za jednym z kierunków wykładni nie świadczy o tym, że sąd odwoławczy wyzbył się wszelkich wątpliwości²³. Jak podkreślono w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 12 marca 1996 r.²⁴, nie chodzi przy tym o wątpliwości, jakie żywią sędziowie zasiadający w składzie sądu odwoławczego, ale o obiektywnie zachodzące wątpliwości, których usunięcie wymaga dokonania zasadniczej wykładni ustawy przez Sąd Najwyższy²⁵. Wydaje się jednak, że wątpliwości sądu odwoławczego nie muszą mieć obiektywnego charakteru, gdyż obiektywnie niebudząca wątpliwości kwestia prawna może być rozstrzygnięta przez sąd odwoławczy w taki sposób, że może stać się zaczątkiem błędnej praktyki danego sądu w przyszłości. Ponadto ewentualna odmowa udzielenia odpowiedzi na pytanie i tak wymaga uzasadnienia, a więc wyjaśnienia wątpliwości sądu odwoławczego. Należy mieć na uwadze, że funkcją instytucji pytań prawnych jest zapobieganie uprawomocnianiu orzeczeń błędnych [Włodyka 1971, s. 175].

W pewnych przypadkach Sąd Najwyższy odmawia podjęcia uchwały, gdyż przedstawione pytanie stanowi problem teleologiczny, którego właściwe rozwiązanie nie może być dokonane w formie abstrakcyjnej, ale tylko z uwzględnieniem realiów konkretnej sprawy. Dotyczy to w szczególności redukcji ocen prawnokarnych, przeprowadzonej z uwagi na współukarany uprzedni czy następczy charakter czynu i w związku z tym nie jest np. możliwe udzielenie uogólniającej odpowiedzi na pytanie dotyczące ewentualnego traktowania lub też niemożności traktowania przywłaszczenia przedmiotu przeznaczonego na zabezpieczenie jako czynu współukaranego następczego w stosunku do oszustwa polegającego na uzyskaniu kredytu [Wolter 1961, s. 119, 121; Kostarczyk-Gryszkowska 1968, s. 19; Spotowski 1975, s. 77, 81; Kulik 2001, s. 111]²⁶.

4. Zakończenie

W judykaturze Sądu Najwyższego wyrażono pogląd, że nie może być przedmiotem pytania kwestia aktualności stanowiska Sądu Najwyższego wyrażonego

²³ Uchwała SN z dnia 26 maja 2006 r., I KZP 6/06, OSNKW 2006, nr 6, poz. 56.

²⁴ Uchwała SN z dnia 12 marca 1996 r., I KZP 2/96, OSNKW 1996, nr 3–4, poz. 16.

²⁵ Postanowienie SN z dnia 17 maja 2000 r., I KZP 7/00, OSNKW 2000, nr 5–6, poz. 51. Por. też Postanowienie SN z dnia 8 lutego 2000 r., I KZP 49/99, OSNKW 2000, nr 3–4, poz. 39.

²⁶ Postanowienie SN z dnia 25 lutego 2002 r., I KZP 1/02, OSNKW 2002, nr 5–6, poz. 35.

w uchwale²⁷ ani zagadnienie wpisujące się w ustaloną linię orzecznictwa tego Sądu, jeżeli sąd odwoławczy nie wskazał żadnych okoliczności, które mogłyby wpłynąć na jego zmianę²⁸. W postanowieniu z dnia 30 października 2008 r. Sąd Najwyższy w odpowiedzi na pytanie przedstawione w trybie określonym w art. 441 § 1 k.p.k., czy ochronie prawnokarnej przewidzianej w art. 155 k.k. podlega życie dziecka od momentu rozpoczęcia porodu bądź podjęcia czynności zmierzających do przeprowadzenia zabiegu cesarskiego cięcia kończącego ciążę, czy też od momentu, gdy dziecko poczęte osiągnęło zdolność do samodzielnego życia poza organizmem kobiety ciężarnej, Sąd Najwyższy postanowił odmówić podjęcia uchwały, gdyż, jak stwierdził:

[...] wskazać należy już na samym wstępie, że Sąd Najwyższy w obecnym składzie podziela w pełnym zakresie zapatrywania i argumentację przedstawioną w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 26 października 2006 r., I KZP 18/06, do której w tym miejscu należy odesłać, gdyż argumenty przedstawione w postanowieniu Sądu Okręgowego w P. w żaden sposób nie podważają zaprezentowanego w uchwale toku rozumowania²⁹.

Należy jednak zaznaczyć, że w sytuacji, gdy Sąd Najwyższy odmówił już raz udzielenia odpowiedzi, np. o znaczenie zwrotu „mienie w znacznych rozmiarach”³⁰, gdyż – jak w uzasadnieniu tego postanowienia stwierdzono – choć w orzecznictwie Sądu Najwyższego i w literaturze prawniczej istnieje zbieżność poglądów, zgodnie z którymi „nie można rozmiarów mienia, odnoszących się do aspektów przestrzennych, utożsamiać z jego wartością”, to wyrażenie już po wydaniu przytoczonego postanowienia Sądu Najwyższego w piśmiennictwie i orzecznictwie poglądów odmiennych pozwala na udzielenie odpowiedzi i podjęcie nowej uchwały w tej sprawie³¹. Wydaje się jednak, że istnienie ustalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego obowiązującego tylko składy tego Sądu lub niemającego takiego charakteru nie stanowi przeszkody do podjęcia uchwały w odpowiedzi na pytanie prawne z uwagi na brak ku temu podstawy normatywnej. Ponadto znajomość przez sądy niższe niewiążącej wykładni nie musi być pełna [Stefański 1998, s. 278].

W postanowieniu z dnia 17 grudnia 1997 r., które zapadło jeszcze na gruncie poprzedniego stanu prawnego, za podstawę odmowy powzięcia uchwały Sąd

²⁷ Postanowienie SN z dnia 31 grudnia 1982 r., VI KZP 42/82, OSNKW 1983, nr 6, poz. 40.

²⁸ Postanowienie SN z dnia 18 czerwca 1996 r., I KZP 13/96, OSN Prok. i Pr. 1996, nr 9, poz. 5; Postanowienie SN z dnia 12 marca 1996 r., I KZP 1/96, OSN Prok. i Pr. 1996, nr 6, poz. 10.

²⁹ Postanowienie SN z dnia 30 października 2008, I KZP 13/08, OSNKW 2008, nr 11, poz. 90.

³⁰ Postanowienie SN z dnia 20 stycznia 1999 r. I KZP 23/98 z glosą J. Kuleszy, PS 2000, z. 5, s. 110.

³¹ Uchwała SN z dnia 19 lutego 2003 r., I KZP 49/02, OSNKW 2003, nr 3–4, poz. 24.

Najwyższy przyjął brak uzasadnienia wniosku przez występującego o podjęcie uchwały, argumentując, że:

Przepisy ustawy o Sądzie Najwyższym w rozdz. 2 zawierają jedynie fragmentaryczne unormowania dotyczące trybu postępowania toczącego się na skutek żądania podmiotów wymienionych w art. 16 ust. 2 tej ustawy. Ponieważ jest to postępowanie szczególne, niewiążące się bezpośrednio z konkretnymi sprawami podlegającymi określonej procedurze, nie ma możliwości wypełnienia istniejącej luki w prawie przez zastosowanie przepisów regulujących podobne sytuacje (*analogia legis*) i konieczne jest odwołanie się do zasad wszelkich postępowań sądowych toczących się na żądanie uprawnionego, wśród których poczesne miejsce zajmuje nakaz, aby domagający się wszczęcia przedstawiał twierdzenia i dowody uzasadniające żądanie. Dlatego Rzecznika Praw Obywatelskich obciąża obowiązek wskazania przepisów, których wyjaśnienia się domaga, przytoczenia podstaw wniosku wymienionych w art. 13 pkt 3 ustawy o Sądzie Najwyższym oraz ich uzasadnienia pozwalającego stwierdzić obiektywne istnienie wątpliwości w praktyce. Art. 20 ust. 1 ustawy o Sądzie Najwyższym dopuszcza odmowę podjęcia uchwały „z uzasadnionych przyczyn”, a przesłanką takiej odmowy jest niewykazanie powoływanej przez wnioskodawcę podstawy³².

Wskazać należy, że Sąd Najwyższy odmawia podjęcia uchwały również wtedy, gdy wniosek został złożony przez nieuprawniony podmiot, pytanie prawne zawiera wewnętrzną sprzeczność lub opiera się na fałszywym założeniu, zagadnienie prawne zostało sformułowane na podstawie okoliczności niemieszczących się w stanie faktycznym, przedstawione zagadnienie prawne stało się bezprzedmiotowe z powodu np. zmiany stanu prawnego, cofnięcia środka odwoławczego, a także gdy środek odwoławczy był niedopuszczalny lub przestała istnieć potrzeba jego rozpoznania [Stefański 2001, s. 352 i nast.]. Innymi powodami odmowy podjęcia uchwały może być niedopuszczalność drogi sądowej lub brak jurysdykcji krajowej w danej sprawie [Piasecki 1989, s. 645]. Sąd Najwyższy odmawia podjęcia uchwały w formie postanowienia, odpowiednio uzasadniając tę decyzję. Biorąc pod uwagę treść ustawy o Sądzie Najwyższym, nie można przyjąć, że pogląd prawny wyrażany przez Sąd Najwyższy przy odmowie podjęcia uchwały jest wiążący w danej sprawie [Stefański 1998, s. 285].

Analiza przedstawionych w niniejszym opracowaniu przypadków odmowy podjęcia uchwały przez Sąd Najwyższy pozwala na konkluzję, że praktyka Sądu Najwyższego w tej kwestii jest zasadniczo prawidłowa. Wątpliwości budzi jedynie obszerne uzasadnianie odmowy udzielenia odpowiedzi na pytanie prawne, które w istocie staje się formą wyjaśnienia wątpliwości niższego sądu. Zauważalny jest też brak właściwego rozeznania warunków wystąpienia z pytaniem prawnym przez niższe sądy, co prowadzi do znacznej ilości spraw, które nie powinny absorbować uwagi Sądu Najwyższego.

³² Postanowienie SN z dnia 17 grudnia 1997 r., III CZP 47/97, OSNC 1998, nr 5, poz. 73.

Literatura

- Gardocki L. [2002], *Prawo karne*, wyd. 8, C.H. Beck, Warszawa.
- Górniok O. [1997], *Prawo karne gospodarcze. Komentarz*, TNOiK „Dom Organizatora”, Toruń.
- Iwaniec J. [2005], *Glosa do uchwały SN z 30 września 2003 r.*, I KZP 19/03, „Przebieg Sądowy”, nr 2.
- Kodeks karny. Część szczególna* [1999], red. A. Zoll, Kantor Wydawniczy „Zakamycze”, Kraków.
- Kostarczyk-Gryszkowska J. [1968], *Problem granic realnego zbiegu przestępstw*, Zeszyty Naukowe UJ: Prace Prawnicze, z. 37, PWN, Kraków 1968.
- Kulik M. [2001], *Glosa do wyroku SA w Lublinie z dnia 16 stycznia 2001 r.*, II Aka 248/2000, „Prokuratura i Prawo”, nr 10.
- Oczkowski T. [1999], *Przestępstwa na szkodę wierzycieli*, „Monitor Prawniczy”, z. 11.
- Piasecki K. [1989], *Komentarz [w:] Kodeks postępowania cywilnego z komentarzem*, red. J. Jodłowski, K. Piasecki, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa.
- Postanowienie składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 28 września 2006 r., I KZP 20/06, OSNKW 2006, nr 10, poz. 89.
- Postanowienie SN z dnia 14 stycznia 1977 r., III CZP 63/76, OSNCP 1977, nr 8, poz. 124.
- Postanowienie SN z dnia 31 grudnia 1982 r., VI KZP 42/82, OSNKW 1983, nr 6, poz. 40.
- Postanowienie SN z dnia 12 marca 1996 r., I KZP 1/96, OSN Prok. i Pr. 1996, nr 6, poz. 10.
- Postanowienie SN z dnia 18 czerwca 1996 r., I KZP 13/96, OSN Prok. i Pr. 1996, nr 9, poz. 5.
- Postanowienie SN z dnia 16 stycznia 1997 r., I KZP 33/97, WPP 1998, nr 3–4.
- Postanowienie SN z dnia 17 grudnia 1997 r., III CZP 47/97, OSNC 1998, nr 5, poz. 73.
- Postanowienie SN z dnia 20 stycznia 1999 r. I KZP 23/98 z glosą J. Kuleszy, PS 2000, z. 5.
- Postanowienie SN z dnia 8 lutego 2000 r., I KZP 49/99, OSNKW 2000, nr 3–4, poz. 39.
- Postanowienie SN z dnia 19 kwietnia 2000 r., I KZKP 6/00, niepubl.
- Postanowienie SN z dnia 17 maja 2000 r., I KZP 7/00, OSNKW 2000, nr 5–6, poz. 51.
- Postanowienie SN z dnia 21 listopada 2001 r., I KZP 27/01, OSNKW 2002, nr 1–2, poz. 5.
- Postanowienie SN z dnia 29 stycznia 2002 r., I KZP 33/01, OSNKW 2002, nr 3–4, poz. 15.
- Postanowienie SN z dnia 29 stycznia 2002 r., I KZP 30/01, OSNKW 2002, nr 3–4, poz. 16.
- Postanowienie SN z dnia 25 lutego 2002 r., I KZP 1/02, OSNKW 2002, nr 5–6, poz. 35.
- Postanowienie SN z dnia 28 marca 2002 r., I KZP 3/02, OSNKW 2002, nr 5–6, poz. 41.
- Postanowienie SN z dnia 7 czerwca 2002 r., I KZP 17/02, OSNKW 2002, nr 7–8, poz. 62.
- Postanowienie SN z dnia 25 marca 2003 r., I KZP 5/03, OSN Prok. i Pr. 2003, nr 9, poz. 9.
- Postanowienie SN z dnia 29 maja 2003 r., I KZP 13/03, OSNKW 2003, nr 7–8, poz. 69.
- Postanowienie SN z dnia 26 lutego 2004 r., I KZP 36/03, OSNKW 2004, nr 3, poz. 33.
- Postanowienie SN z dnia 29 września 2004 r., I KZP 21/04, OSNKW 2004, nr 9, poz. 90.
- Postanowienie SN z dnia 27 października 2005 r., I KZP 35/05, OSNKW 2005, nr 11, poz. 108.
- Postanowienie SN z dnia 29 listopada 2006 r., I KZP 26/06, OSNKW 2006, nr 12, poz. 109.
- Postanowienie SN z dnia 30 czerwca 2008 r., I KZP 9/08, OSNKW 2008, nr 8, poz. 59.

- Postanowienie SN z dnia 23 września 2008 r., I KZP 16/08, OSNKW 2008, nr 10, poz. 78.
- Postanowienie SN z dnia 23 września 2008 r., I KZP 18/08, OSNKW 2008, nr 10, poz. 79.
- Postanowienie SN z dnia 30 października 2008, I KZP 13/08, OSNKW 2008, nr 11, poz. 90.
- Siwek M. [2001], *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 września 2000 r.*, I KZP 25/00, „Palestra”, z. 5–6.
- Skorupka J. [1999], *Pojęcie dłużnika w typach przestępstw na szkodę wierzycieli*, „Przeгляд Sądowy”, z. 6.
- Skorupka J. [2001], *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2000 r.*, I KZP 31/00, „Orzecznictwo Sądów i Polskich” 2001, z. 10.
- Spotowski A. [1975], *O redukcji ocen przy zbiegu przestępstw*, „Państwo i Prawo”, z. 7.
- Stefański R.A. [1998], *Rola Sądu Najwyższego w kształtowaniu jednolitości orzecznictwa w sprawach karnych* [w:] *Jednolitość orzecznictwa w sprawach karnych*, red. S. Waltoś, Zakamycze, Kraków.
- Stefański R.A. [2001], *Instytucja pytań prawnych do SN w sprawach karnych*, Zakamycze, Kraków.
- Uchwała SN z dnia 18 listopada 1967 r., III CZP 59/67, OSNCP 1968, nr 7, poz.117.
- Uchwała SN z dnia 12 marca 1996 r., I KZP 2/96, OSNKW 1996, nr 3–4, poz. 16.
- Uchwała SN z dnia 25 kwietnia 1996 r., I KZP 6/96 OSNKW 1996, nr 5–6, poz. 24.
- Uchwała SN z dnia 16 listopada 2000 r. I KZP 35/00, OSNKW 2000, nr 11–12, poz. 92.
- Uchwała SN z dnia 29 stycznia 2001 r., I KZP 45/01, OSNKW 2001, nr 3–4, poz. 17.
- Uchwała SN z dnia 26 września 2002 r., I KZP 28/02, OSNKW 2002, nr 11–12, poz. 99.
- Uchwała SN z dnia 19 lutego 2003 r., I KZP 49/02, OSNKW 2003, nr 3–4, poz. 24.
- Uchwała SN z dnia 30 września 2003 r., I KZP 19/03, OSNKW 2003, nr 9–10, poz. 78.
- Uchwała SN z dnia 15 grudnia 2005 r., I KZP 45/05, OSNKW 2006, nr 1, poz. 4.
- Uchwała SN z dnia 26 maja 2006 r., I KZP 6/06, OSNKW 2006, nr 6, poz. 56.
- Włodyka S. [1971], *Przestanki dopuszczalności pytań prawnych do Sądu Najwyższego*, „Nowe Prawo”, nr 2.
- Wolter W. [1961], *Reguły wyłączenia wielości ocen w prawie karnym*, PWN, Warszawa.
- Zakrzewski R. [1997], *Ochrona obrotu gospodarczego w nowym kodeksie karnym*, „Przeгляд Ustawodawstwa Gospodarczego”, z. 11.

The Legal Grounds for the Supreme Court to Refuse to Adopt a Resolution

Supreme Court resolutions taken in response to concrete and abstract legal questions are the primary instrument for ensuring the uniform application of case law in court decisions. The article examines legal conditions and the grounds by which the Supreme Court might reject a resolution in response to a legal question brought before it. It also presents specific cases of such judgments based on Supreme Court jurisdiction.

Keywords: interpretation of law, Supreme Court resolution, legal question, Supreme Court.